

2.2 Een nattere bodem voor meer biodiversiteit

Een nattere bodem heeft niet alleen gevolgen voor de landbouw, maar zeker ook voor de natuur. Naar verwachting zal een hogere grondwaterstand positief uitpakken voor de biodiversiteit, onder andere voor weidevogels. Ecologen van Natuurlijke Zaken houden in de gaten hoe vogels, vegetatie en insecten reageren op de omstandigheden in de proeflocaties. Omdat veranderingen in de natuur meestal geleidelijk gaan, is het nog te vroeg om conclusies te trekken, maar de eerste blauwborsten en ijsvogels zijn al gespot.

Verschillende vogelsoorten komen en gaan

Vanaf 2017 tellen de ecologen jaarlijks verschillende vogelsoorten op de proeflocatie in het Zuiderveen: in de paludicultuurvakken, de vakken met greppelinfiltratie en vakken waar drukdrains zijn aangelegd om de fysieke leefomstandigheden voor weidevogels te verbeteren. De eerste jaren is het gebied nog volop in ontwikkeling. De vogelstand ontwikkelt zich mee. Vlak na de aanleg was er veel open water met slijkige randjes en kale dijken. Daar komen pionierssoorten op af zoals kluten, scholeksters en kleine plevieren. Zij houden van open terrein. Het is logisch dat die soorten ook weer verdwijnen als het gebied meer begroeid raakt.

In de ingerichte vakken zie je nu al de eerste broedende rietvogels. In de zomer van 2019 kwamen er oeverzwaluwen en lepelaars bij de proeftuinvakken foerageren. Weidevogels zijn vooral te vinden in het natuurgebiedje De Braak in het Zuiderveen. Het aantal broedende weidevogels is hier de afgelopen jaren toegenomen. Vooral 2019 was een zeer goed jaar voor tureluurs en Kieviten; de grutto was minder succesvol.

Op de boerderij van de familie Kramer in Assendelft broeden maar weinig weidevogels. Het gaat om een handvol Kieviten, grutto's en een tureluur.

Lepelaar

Waargenomen vogels

Kleine plevier

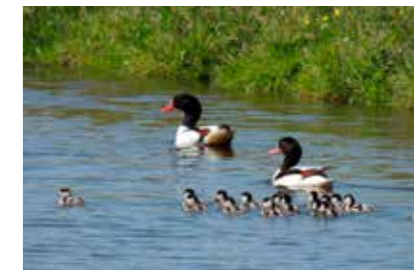
Waterhoen

Tureluur

Blauwborst

Bergeend

Watersnip

Stelkluut

Groenpootruiter

Kievit

Dodaars

in de natte teelten

Smient

Rietgors

Wintertaling

Bosruiter

Kluut

IJsvogel

Verbeteren drukdrains de weidevogelbiotoop?

De drukdrains in het Zuiderveen zijn in eerste instantie bedoeld om bodemdaling tegen te gaan. Daarnaast is de verwachting dat een hogere grondwaterstand zal leiden tot meer weidevogels. Helaas komen er op dit proefveld met drukdrains geen weidevogels voor. Omdat dit perceel te dicht bij een boerderij, een bomenrij en de provinciale weg liggen, zijn ze niet aantrekkelijk als broedgebied voor weidevogels. De ecologen kunnen dus geen vogels tellen om te bepalen of de drukdrains een positief effect hebben. Wel kunnen ze de leefomstandigheden voor weidevogels onderzoeken. Zorgen drukdrains ervoor dat er meer voedsel beschikbaar is? Om dit te bepalen meten de onderzoekers hoe hard de grond is, hoe de vegetatie eruit ziet en hoeveel wormen en insecten er zijn.

Met een penetrometer wordt de weerstand van de bodem gemeten. Hoe meer weerstand, hoe moeilijker voor weidevogels om hun snavel in de bodem te steken om voedsel te vinden.

zoekers de indringingsweerstand van de bodem met een penetrometer, zowel in de weilanden met drukdrainage als in een weiland zonder drukdrainage. De indringingsweerstand bleek in alle gevallen onder de grenswaarde te liggen. De grond is dus nergens te hard voor de snavels van de weidevogels. Wel werd duidelijk dat de weerstand lager was op de percelen met drukdrainage dan op het reguliere weiland.

Drukdrains maken het dus makkelijker voor weidevogels om met hun snavel de grond in te gaan, maar komen ze daar dan ook wormen tegen? Om dat te bepalen namen de onderzoekers met een spade een bodemmonster van de bovenste 10 centimeter van de grond. Vervolgens telden zij hoeveel wormen en emelten erin zaten. De eerste resultaten wijzen erop dat vernatting met drukdrains inderdaad leidt tot meer voedsel voor de weidevogels. In maart zijn er zelfs twee keer zoveel wormen aangetroffen op het perceel met drukdrains dan op het referentieperceel. Om een nog beter beeld te krijgen van de beschikbaarheid van voedsel voor weidevogels, wordt het wormenonderzoek nog twee jaar herhaald.

De kuikens van weidevogels eten insecten. Daarom zetten de ecologen op verschillende plekken en tijdstippen insectenvallen om ze te kunnen tellen en determineren. Ook onderzochten zij de structuur van de vegetatie. In een weiland met veel verschillende kruiden werkt de schutkleur van de kuikens beter, zodat ze minder snel door roofdieren gevangen worden. Bovendien leven er meer en grotere insecten in kruidenrijke graslanden. Voor zowel de insecten als de vegetatiestructuur is op dit moment nog geen duidelijk verschil gevonden tussen het perceel met drukdrains en het referentieperceel. Verder onderzoek moet uitwijzen of dit zo blijft.

Komen er bij vernatting meer muggen en knutjes?

Een toename van de biodiversiteit betekent niet alleen een toename van vogels, maar ook van soorten waar mensen over het algemeen minder blij van worden; muggen en knutjes bijvoorbeeld. Het stilstaande water van de paludicultuur zou wel eens een explosie van deze plaagdieren kunnen veroorzaken. Onderzoekers gingen vorig jaar met vangnetten, steekbuizen en piramidevallen op zoek naar muggen en knutjes. Deze plaagsoorten voor de mens zijn toen bijna niet gevonden. Er was ook geen duidelijk verschil tussen de proefvlakken en het referentiegebied. Daar moet wel bij vermeld worden dat er maar één keer is gemeten. Dit jaar gaan de onderzoekers intensiever kijken in de paludicultuur en vaker in het jaar bemonsteren.

Nog meer plaagdieren: leverbot

Naast de muggen en knutjes is ook de leverbot een plaagsoort die in de gaten gehouden moet worden. Leverbot is parasiet die ernstige gezondheidsklachten veroorzaakt bij vee. De parasiet wordt overgedragen via de leverbotslak, die zich vooral thuisvoelt in natte

Insectenonderzoek

veenweidegebieden. Daarom start het IPV binnenkort een onderzoek naar de effecten van verschillende vernattingmaatregelen op de verspreiding van deze leverbotslak. De leverbot baant zich een weg dwars door de darmwand van de koe heen naar de lever. Dat veroorzaakt chronische infecties en bloedingen bij het vee. Een geïnfecteerde koe poept per dag 4000 tot 7000 leverbot-eieren uit. De larven koppelen zich vervolgens aan de gastheer, de leverbotslak. Via het gras belanden ze uiteindelijk weer in de maag van de koe. Onderzoekers gaan op zoek naar dit slakje om te bepalen of ze meer voorkomen in de graslanden met drukdrainage.

Een lange geschiedenis

Frank Visbeen is projectleider bij Natuurlijke Zaken. Hij hield zich in de jaren 90 al bezig met de effecten van ontwatering van het veenweidegebied op weidevogels. “Waterland-Oost was als laatste aan de beurt voor ruilverkaveling”, vertelt hij. “Tot die tijd hadden de boeren individuele onderbemaling, waardoor er een lappendeken aan peilverschillen in het landschap was. Het landschap was toen nog gevarieerd. In 1996 is dat veranderd toen grote blokbemalingen zijn gesticht. Toen speelde de discussie over negatieve effecten van peilverlaging voor weidevogels al. De dichtheid van weidevogels

was toen natuurlijk heel anders. Het ging echt om absurde aantallen van soms wel driehonderd broedparen per 100 hectare. In eerste instantie maten we nog geen achteruitgang, maar sindsdien is de stand in rap tempo afgenomen. Nu is iedereen het er wel over eens dat het grondwaterpeil, de kruidenrijkdom en de openheid van het landschap een belangrijk effect hebben op de weidevogels, maar ook de toename van het aantal vossen, de schaalvergroting van de landbouw en het intensievere beheer dat daarbij hoort speelt een rol.” Frank Visbeen is blij dat hij nu, ruim 25 jaar later, kan meewerken aan onderzoek naar herstel van de weidevogelstand.